

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Любомир Георгиев Каварджиков,
член на научното жури съгласно заповед № 16 а-49/02.08.2012 г.
на Председателя на ССА.

Относно: конкурса за заемане на академична длъжност «Доцент», в професионално направление – Растениевъдство, ш.6.1, по научна специалност-Овощарство, обявен в ДВ.бр.38 от 21 май 2010 година.

Кратка биографична справка на кандидата

Кандидат за обявения конкурс за доцент по овощарство към Института по овощарство в Пловдив е гл.ас. д-р Стефан Иванов Гандев. Той е роден на 07.08.1962 г. в град Сливен. Висшето си образование получава в Аграрен Университет в Пловдив през 1987г. със специалност лозаро-градинарство. Научноизследователската си работа започва в Института по овощарство –Пловдив, където работи и сега като главен асистент. Защишава успешно дисертация за присъждане на НОС „Доктор“ на тема „Изследвания върху репродуктивните и вегетативните прояви на крушата“. За повишаване на своята квалификация провежда две специализации: в Белгия - по проблеми на семковите видове и в Италия по проблемите за размножаване на ореха.

Обща характеристика на научната продукция

За период от 12 години /след 2000г./ кандидатът публикува 20 броя научни публикации, 1 монография и една брошура, които са свързани с изследванията при ореха. Най-значимите резултати са публикувани в чуждестранни научни издания –общо 10 броя. В „Растениевъдни науки“ са отпечатани 7 научни публикации, а три в издания на регионални международни симпозиуми.

Характеристика на научноизследователската дейност

Запознаването с трудовете на гл.ас. д-р Гандев ми позволява да отбележа редица достойнства в работата му като учен. Той

познава най-съществените проблеми в развитието на ореховата култура в България и много успешно определя насоките в изследователската си дейност. В резултат на това постига реални приноси в овощарската наука и същевременно дефинира параметрите на производствени технологии, от решаващо значение в сегашния етап от развитието на ореха в страната.

Приветствувам подхода към реализирането на изследователската дейност. Всички изучвания са извършвани в колективи от профилирани научни специалисти, което допринася за компетентно решаване на оптимален комплекс от поставените задачи.

Независимо от обективните трудности при залагането на опити по съвременни схеми с орехови растения, д.р Гандев е успял да осигури необходимата повторемост на вариантите и чрез метода на Дънкан представя достоверността на формулираните изводи.

Ще отбележа доброто впечатление от стила в трудовете на автора. Той се характеризира със стегнато, точно интерпретиране на резултатите, което е ясно разбираемо, както за научна аудитория, така и за специалистите от овощарската практика.

Гл.ас.д-р Гандев притежава широк периметър на научни интереси и аргументирана компетентност извън проблемите на ореховата култура. Доказателство за това са защитената докторантура „Изследвания върху репродуктивните и вегетативни прояви на круша“ и публикациите по проблемите за формиране и резитба на ябълка. Научно изследователската работа на гл.ас. д-р Гандев е осъществявана и продължава да се извежда чрез участие в 8 проекта. В пет от проектите той е ръководител и в три е един от изпълнителите. Един от проектите, с особено значение за развитието на ореха в България е международен - под егидата на ФАО. Той приключва през 2004 година и в резултат на работата е публикуван доклад за подобряването на ореховото производство, където автор на разделите за размножаване, формиране и резитба е гл.ас. д.р Гандев.

Оценка на приносите

Основните научни приноси в изследователската работа на кандидата са в групата със сигнатура „Ж“ –приноси за внедряване на методи, конструкции, препарати, схеми и др.

Ж-1. Установената много добра устойчивост на късни пролетни мразове при новите, перспективни сортове Лара и Фернет , паралелно с установяването на ценните им стопански качества дава зелена светлина за използването им в новите интензивни градини /3.16/.

Ж-2. Въз основа на тригодишно изследване, за първи път в България, се изучава чувствителността на 13 орехови сортове спрямо нападение от бактериоза (*Xanthomonas Arboricola*). Установената резистентност при Фернор и Фернет, както и средната чувствителност на Лара и Извор 10 допълват ценните качества в агробиологичните характеристики на тези перспективни сортове /3.20/.

Ж-3. За първи път в условията на страната се извършва и проучване чувствителността на 15 орехови сортове спрямо втората по важност болест –бактериозата (*Gnomonia Leptostila*). Доказано е, че в границите на изучавани 5 български, 3 френски, 3 американски, 2 унгарски и 2 италиански най-разпространени сортове, няма такива с пълна устойчивост /3.19/. Перспективните Лара, Фернор и Фернет се нападат в най-малка степен и това проучване допълва стойността на тези сортове /3.19/.

Ж-4. За първи път се извежда опит за отглеждането на ореха с междинна култура от праскови. В етапа на начално плододаване на прасковата се доказва, че този вариант позволява ефективно да се използва свободното пространство при големите разстояния между редовете в ореховите градини /3.21/. Понастоящем в България има свободна земя, използвана в недалечното минало за отглеждането на ябълки, круши и зеленчукови градини, върху плодородни почви и възможности за поливане. За такива терени, реално е приложима научно обоснованата препоръка за създаване на ефективни насаждения от смесен тип.

Ж-5. Установена е възможността за практическо удължаване времето за производство на орехов посадъчен материал, в рамките на една календарна година, чрез

използуването на допълнителни методи като топъл калус и хипокотилно присаждане /3.15/3.8/3.22/.

Ж-6. Проучени са физико-химичните и биохимични характеристики на ореховите масла на интродуцираните сортове Лара, Фернет, фернор и Хартли. Определени са стойностите на изучаваните показатели в сравнение с тези на контролния български Извор 10 /3.23/.

Ж-7. В публикуваната за ореха монография /3.28/ гл.ас.д-р Гандев е автор на три от най-важните раздели. В ясен и разбираем стил той представя точните параметри на препоръчваните у нас и в чужбина методи за присаждане на ореха. Не проявява пристрастност спрямо предимствата на отделните технологии и подчертава зависимостта на успеха от условията, при които се прилага определеното производство. В раздела за избор на място за разполагане на орехова градина съвсем правилно акцентира върху изискванията на новите, латерално плододаващи сортове, спрямо почвеното плодородие и усигурено напояване. В раздела за формирането на ореха, за първи път у нас се представя информация за новия способ „неподредено вретено“, използван през последните години успешно във Франция. Информацията и в трите раздела е достоверна и убедителна благодарение на добрата осведоменост от общо 46 цитирани публикации по тези теми.

Ж-8. Авторът показва отлична осведоменост в обзора за методите за размножаване на ореха и ефекта от приложението в нашата страна /2.14/. Паралелно с представяне на постиженията на водещите САЩ, Франция, Италия той е отделил равностойно внимание на страни като Турция, Румъния, Иран, Сърбия, които имат традиции в ореховата култура и през последните години са засилили вниманието върху този овощен вид. Типичен пример за този подход е практиката в Турция, където през 2006 година са произведени 20000 дръвчета по метода на топъл калус.

В групата на приносите със сигнатура „Г“-създаване на нови технологии, нови сортове растения и др. се включват следните постижения:

Г-1. Разработен е нов метод за промишлено размножаване на ореха, посредством прилагане на техника за епикотилно присаждане /3.25/. Установени са основните параметри на технологичния процес. Орехът е един от овощните видове, който трудно се поддава на вегетативно размножаване. Полученият висок процент на прихващане /56-63 %/ през отделните години и оптималния срок за присаждане /в края на март и края на април/ създават възможност за приложение на метода извън напрегнатия сезон за работа по традиционния метод.

Г-2. Проучен и признат е нов орехов сорт с наименование Васден Сортът е скороплоден, с едри плодове, висок рандеман и 5-9 дни съвпадение на цъфтежа на мъжките и женски цветове, което осигурява възможност за известно самоопрашване /3.10/.

Към раздела за приноси със сигнатура „Е“- получаване на потвърдителни факти се включват следните публикации:

Е-1. Проучена е агробиологичната характеристика на един от масово отглежданите в САЩ сортове-Хартли. Силния растеж, чувствителността спрямо късни пролетни мразове и силното нападение от бактериоза дават основание на автора да не препоръчва използването на сорта при създаването на интензивни орехови насаждения /3-24/.

Е-2. Установени са помологичните особености на първия от новото поколение с латерално плододаване френски сорт Лара, при условията на нашата страна /3.26/. Той е показал ценни комплексни стопански качества, въз основа на които се препоръчва за включване в набора от сортовете, подходящи за създаването на новите, интензивни орехови градини.

Препоръки и въпроси

Понастоящем в България съществува голямо разнообразие от наши сортове. Интродуцирани и изучени са ценни чуждестранни орехови сортове от ново поколение, с латерално плододаване. Не следва ли в перспектива да се пристъпи към изпълнение на селекционно-подобрителна програма с нови

селекционни параметри, на базата на съществуващия богат изходен материал ?

Очевидно на сегашния етап бъдещите орехови насаждения ще се създават при използването на технологични решения, изпитвани и прилагани във водещите страни. До каква степен е възможно и необходимо, разбира се, да се изпитат параметрите на новите технологии в условията на нашата страна?

Заклучение

След екстензивното развитие на ореховата култура през 70-80 години на миналия век, понастоящем в България има предпоставки за коренен поврат при изграждането на съвременни насаждения от този овощен вид. Основната предпоставка за това са интродуцираните и изучени в страната нови поколение сортове от Франция и САЩ. С изследователската си дейност гл.ас. д-р Гандев дава отговори на основните въпроси, свързани с пригодността на тези сортове за култивиране при нашите климатични условия и възможностите за производство на необходимия посадъчен материал.

Това са приноси от най-съществено значение за бъдещето развитие на един овощен вид и ученият гл.ас. д-р Стефан Гандев, който аргументирано трасира този път заслужава напълно присъждането на академичната длъжност „Доцент“ в професионално направление – Растеуниевъдство, ш.б.1. по научна специалност – Овощарство.

03 септември 2012 г.

Изготвил:

/доц. Д-р Любомир Каварджиков/